

29.9.2011

Dnrot 2703/4/09, 2915/4/09, 4356/4/09, 4357/4/09, 3830/4/10 ja 313/4/11

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

VANKILA AVASI JA LUKI VANGIN KIRJEEN LEHDEN MIELIPIDEPALSTALLE

1
KANTELUT

Dnro 2915/4/09

Kirje 11.2.2010

Kantelija arvostelee Helsingin Sanomien mielipidepalstalle lähettämänsä kirjeen lukemista ja vankilan apulaisjohtajalta asiaa koskevaan tiedusteluun saamaansa vastausta, jonka mukaan kirje on luettu kunnianloukkausrikoksen estämiseksi, koska on syntynyt epäily, että kantelija pyrkii julkisesti nimeämään virkamiehiä.

Dnro 4357/4/09

Kaksi kirjettä 14.1.2010

Kantelija kirjoittaa Helsingin Sanomien mielipidepalstalle 7.1.2010 lähettämänsä kirjeen lukemisesta

3
RATKAISU

3.1.1
Lukemisedellytykset, lukemispäätöksen perusteleva ja lukemisesta ilmoittaminen

Vankeuslain 12 luvussa todetaan kirjeiden lukemisesta seuraavaa.

2 §

Viestin lukeminen ja jäljennöksen ottaminen

Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Kirjeestä, muusta postilähetyksestä tai viestistä saadaan ottaa jäljennös, jos sitä luettaessa käy ilmi, että se todennäköisesti sisältää suunnitelmia taikka tietoja:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta, tai sellaisen rikoksen rangaistavasta yrityksestä; taikka
- 2) huumausaineen käyttörikoksesta.

Tiedon ja jäljennöksen antamisesta poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle säädetään 19 luvun 2 §:ssä. Jäljennösten säilyttämisestä ja hävittämisestä säädetään henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa.

10 §

Tarkastamis- ja pidättämismenettely

Päätös kirjeen tai muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta, jäljentämisestä ja pidättämisestä sekä puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta on tehtävä kirjallisesti.

3.1.1.1

Lukemisen edellytykset

Helsingin Sanomat

Helsingin Sanomiin lähetetyn mielipidekirjoituksen lukemista on perusteltu sillä, että kantelijan epäiltiin kirjoituksellaan syyllistyvän kunnianloukkausrikoksen tunnusmerkistön täyttävään tekoon virkamiehiä kohtaan.

Lukemispäätöksen tehnyt rikosseuraamusesimies esitti selvityksessään, että kantelijan kirje 7.1.2011 [tarkoitettaneen 7.1.2010] Helsingin sanomien mielipide-osastolle avattiin ja luettiin, koska oli perusteltua syytä epäillä kantelijan kirjoittavan laitoksen virkamiehistä kunnianloukkausrikkeen täyttävän merkistön mukaisesti henkilöiden nimiä käyttäen ja pyrkivän julkaisemaan teksti sanomalehdessä. Epäily tästä syntyi selvityksen mukaan kantelijan käyttäytymisestä. Selvityksen antaja katsoi kantelijan kokeneen tulleen väärin kohdelluksi monessa vankilassa tapahtuneessa asiassa siten, ettei kantelija omasta mielestään saanut asiaansa näkyville ja oikeudenmukaisesti ratkaistuksi, vaikka hän oli myös usein yhteydessä erinäisiin vankilan toimintaa valvoviin viranomaisiin. Kantelija koki selvityksen antajan mukaan myös valvontaviranomaisten toiminnan vääränä, eikä kokenut saavansa oikeutta heidänkään taholtaan.

Selvityksessä todetaan, että epäily osoittautua lukemispäätöksen jälkeen turhaksi, joten kirje toimitettiin normaalisti eteenpäin vastaanottajalleen. Selvityksessä ilmoitetaan, että sittemmin päätöksen tehneelle on käynyt ilmi lehden vastuu, johon kuuluu mm. edellä mainitun kaltaisten asioiden tarkastaminen ja mahdollinen kirjoituksen julkaisematta jättäminen.

Selvityksestä ei suoraan käy ilmi, mitä oli ajateltu tehdä, jos kirjoituksen sisältöä olisi pidetty epäilyn mukaisena. Ilmeisesti kirje olisi tuolloin pidätetty, koska selvityksessä todetaan, että epäilyn osoittauttua turhaksi kirje toimitettiin normaalisti vastaanottajalle.

Pidän lehdistölle osoitetun mielipidekirjoituksen lukemista selvityksessä osoitetuilla perusteilla selvästi lainvastaisena. Menettely on karkeasti loukannut perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa taatun sananvapauden ydinaluetta. Sananvapauden tarkoituksena on muun muassa taata avoin julkinen keskustelu ja mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin (HE 309/1993, s. 56). Sananvapauteen sisältyy myös ennakoesteiden kieltö. Jokaisella on perustuslain mukaan oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Kun kirjeen mahdollinen pidättäminen, jota varten lukeminen mitä ilmeisimmin tapahtui, ei olisi ollut hyväksyttävää, ei lukemistakaan voida pitää lain mukaisena.

Sananvapautta voidaan rajoittaa lailla, ja näin on vankien osalta tehtykin muun muassa viestin lukemista ja kirjeen pidättämistä koskevilla säännöksillä. Näitä säännöksiä tulee kuitenkin tulkita perusoikeusmyönteisesti siten, että sananvapaus on pääsääntö ja sen rajoitus on poikkeus. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vakiintuneesti korostanut, että sananvapauteen säädettyjä rajoituksia tulee tulkita supistavasti. Vaikka virkamiehilläkin on oikeus nauttia kunnian suoja, julkiseen valtaan kohdistuvan arvosteluvapauden rajat ovat laajat. Tässä tapauksessa ei kuitenkaan ole kysymys vain lain tulkintatilanteesta, vaan selvästi lainvastaisesta menettelystä.

Vankien kirjeenvaihdon lukemiseen ja kirjeen pidättämiseen oikeuttavat säännökset eivät mahdollista sitä, että viranomaisen itse estää ennakolta virkatoimintaansa kohdistuvan arvostelun esittämisen siinäkin tapauksessa, että arvostelun epäillään täyttävän kunnianloukkausrikoksen tunnusmerkistön. Totean, että tiedotusvälineillä on omalta osaltaan vastuu julkaisun sisällöstä.

Toimenpiteeni ilmenevät kohdasta 4.

- - -

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan rikosseuraamusesi miehelle huomautuksen edellä kohdassa 3.1.1 mainitun Helsingin Sanomiin lähetyn kirjeen lukemisesta.